

KULTURÁLIS KITEKINTŐ

Kecskemét kincsei

1 Kodály

Méltatlan lenne nem ezzel a névvel, nem a kecskeméti születésű nagy zeneszerzővel elkezdni kulturális kitekintőnket. Mert bár igaz, hogy ebben a városban élt a legnagyobb magyar drámaíró, Katona József, itt írta zsoltsárait Végh Mihály, itteni születésű az első magyar színiigazgató, a hivatásos magyar színészeti útjára indító Kelemen László, itt, az evangélikusok híres iskolájában tanult meg írni-olvasni Petőfi Sándor, és itt szerzett jogi végzettséget Jókai Mór, a köztudat — különösen a Kecskemétre egyre inkább figyelő külföld — elsősorban Kodály nevére asszociál a város hallatán.

Kodály élete során gyakran visszajárt a Duna—Tisza közének legnagyobb városába, ahol az ő zenepedagógiai elképzeléseinek szellemében az első ének-zenei általános iskola létesült, és amely öt 1947-ben díszpolgárrá választotta. Egy szép, újjáépített műemlékben, a ferencesek volt kolostorában kapott otthont a Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet. A modernségében is puritánságot, tisztaságot sugalló, építészeti megoldásaival az elmélyülésre alkalmas épületegyüttest 1975. szeptember 17-én adták át. Nem elsőként a világon: a Kodály-módszer intézményesítésében Boston járt élen. Azóta már Japánban és Kanadában is működik hasonló intézet.

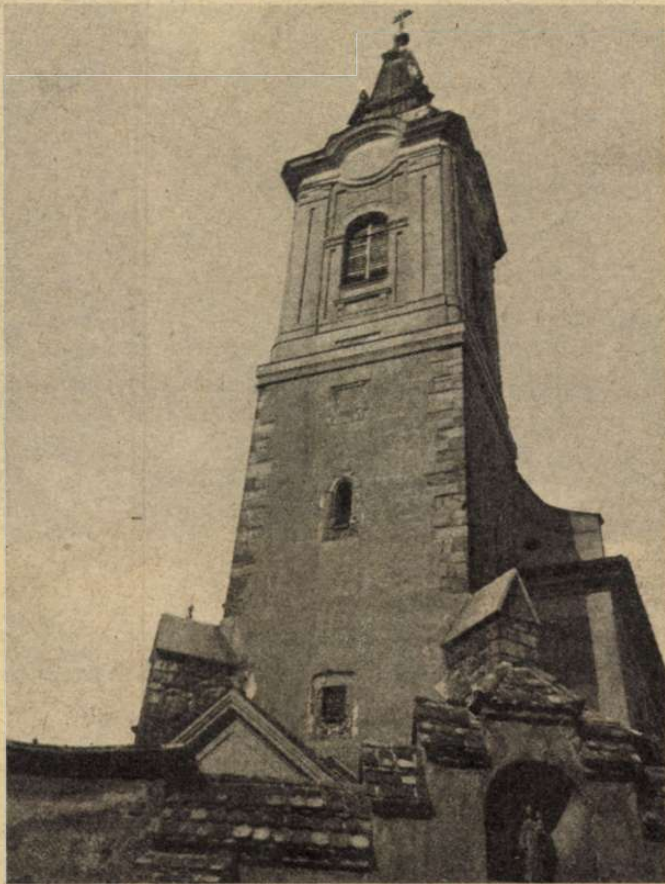
Az intézetben jelenleg tanuló huszonegy külföldi diákot jól ismerik Kecskeméten. Befogadta, megszerette őket a város — elődeik közül sokan ide házasodtak —, vásárláskor a sor elejére engedik őket. A tandíj egy évre 1200 USA-dollár... A hallgatók gyakran adnak koncertet a városban. Legutóbb május végén dán, norvég, mexikói, olasz, japán, ausztrál, kanadai, amerikai és angol részvétellel volt nagyszabású hangverseny a Kodály Intézet nagyertermében, ahol Sztravinszkij, Bartók, Schubert, Brahms, Gounod és Liszt művei csendültek fel.

Kodály, Kecskemét és a zene — három elválaszthatatlan fogalom. Összetartozásukat jelzi a páratlan esztendőben kétévénként megrendezett kecskeméti népzenei találkozó, az ugyancsak kétévenként, augusztus első felében tartó nemzetközi Kodály-szeminarium, valamint a kecskeméti zenei hetek, az ének-lő ifjúság napja és a megkonduló harangjáról egy nőtá révén is híres „őregtemplom” orgonahangversenyei.

2 Színház

Nem szálltunk vitába a kecskeméti Katona József Színház művészeti titkárával, aki váltig bizonygatta, hogy teátrumuk a legszebb épület magyar vidéki színház. Nem, mert bár volt összehasonlítási alapunk (a felújított Csokonait ismerve nem is akármilyen), azt azonban el kellett ismerünk, hogy a kívül itt-ott málladozó vakolatú épület belseje megőrizte eredeti patináját. Eredeti például a körpáholy homlokzatának és a mennyezet gipszmintázatának aranyozása. Másutt érvényes a mondás: nem mind arany, ami fénylik — itt már alig fénylik, de aranyak még arany.

Ehhez azonban ismerünk kell azt a különös történetet is, amely az épület születéséhez fűződik. Egy Weber nevű svájci kutató, elvetődve Bács-Kiskunba, a városatyák teljes elképedésére kijelentette, hogy a futchomokon is lehet gyümölcsöt termeszteni. Állításának igazolása céljából kibérelte a hazájáról Helvéciának elkeresztelt határ-részt, s nagy bérleti díjat fizetett érte. Kísérlete sikertelen, a pénzből pedig felépült a gazdag díszítésű, ötszáz személyes kószínház. Mindez a múlt század ki-

A ferencesek temploma

lencvenes éveiben történt, a terveket Helmer és Fellner készítette.

Az idei évad utolsó darabjaként a Szentivánéji álom van műsoron. Hogy a következő, a Jancsó—Herédi—Gyurkó hármas égisze alatt megkezdődő új évad milyen lesz, azt egyelőre csak találgatni lehet. A kecskeméti kulturális életben valamelyest is járatosak azonban városzerte beszélnek, hogy az első társulati ülés után nagyon sokan megváltak a Katona József Színházról. Nem így a filmesek. Ők gyakorta ellátogatnak ide. Itt forgatták a Wagner-filmet, Richard Burton három hétig filmezett az épületben, június közepén pedig itt veszik fel Bacsó Péter filmjének, a Rongyos életnek néhány jelenetét.

A színház bejáratától, emlékeztetve a sors különös tragédiáira, jól látható az a hely (emlékkő jelzi a tanácsháza előtt), ahol a Bánk Bán írója, a teátrum névadója 1830. április 16-án holtan összeesett.

3 Michelangelo

Képzőművészeti múltnak sincs híjával Kecskemét. A kilencvenes évek városi művésztelepét 1912-ben nyitották meg Iványi-Grünwald Béla festőművész vezetésével. Itt dolgozott többek között Uitz Béla, Kisfaludi Strobl Zsigmond és Fényes Adolf. Hanem ha a Cifrapalotával szemben álló perzsaakropolás tornyú épületbe, a Tudomány és Technika Házaként helyreállított zsinagógába bemegyünk, Kecskemét rejtett képzőművészeti kincseit is felfedezhetjük. A második emeleten kialakított galériában Michelangelo pontos szobormásolatainak messze földön híres gyűjteménye látható. Baktatunk fölé a lépcsőn, hogy megnézzük a tizenöt szobrot, de félúton megtorpanunk. Hangulatos kis kiállítóhelyiségben Hubay Miklós író halljuk beszélni éppen a kis számú, de annál nagyobb áhítattal figyelő hallgatóság karéjában. A Magyar Írók Szövetségének elnöke, a firenzei egyetem professzora új állandó kiállításához mond bevezető szavakat. A Tolnay Károly és a magyar Michelangelokutatás elnevezésű tárlat az 1981-ben elhunyt magyar művészettörténész életét, munkásságát és más kutatók tevékenységét tárja a közönség elé.

A megnyitó után ismerősre bukkanunk: Pálmai Rita debreceni egyetemista volt, a KLTE Bölcsészstudományi Karán végzett. A Katona József Múzeum munkatársaként most ő vállalkozott az izgalmas feladatra, hogy bemutassa Tolnay Károly szellemi indíttatását,

kontinenseken át vezető életútját, míg az egyesült államokbeli Princeton egyetemi tanárként megírja öt-kötetes főművét, aztán Firenzében a nemzetközi Michelangelo-kutatás központjává teszi a Casa Buonarottit. Ott gyűjtötte össze a reneszánsz mester rajzait, építészeti terveit, szonettjeinek kéziratait.

S mindezekből most itt, Kecskeméten táru a kíváncsi szem elé gazdag válogatás. Dedikált könyvek, levelek és fényképek társaságában látható az utolsó nagy, négykötetes mű, a Corpus is: Michelangelo „hétsszázal több rajzának hasonmás gyűjteménye.

Juhani Nagy János

Dzsesszpanoráma

Közeleg a 12. debreceni dzsessznapok időpontja, ennek megfelelően elkészült a legnagyobb magyar dzsesszfesztivál programja. A legnagyobb és — tegyük hozzá — immár egyetlen hazai fesztivál gazdája július 13—17. között Debrecen: Nagykanizsa, Miskolc, Szeged egymás után hullott ki a rendezők sorából. Legutóbb Nagykanizsán a művelődési központ a szerződések megkötését követően az utolsó pillanatban lépett vissza. Az ok személyi változás és 20 ezer forintnyi többletköltség — lám, ennyin is múlhatnak manapság ügyek. Persze, ha mélyebbre nézünk, igazi háttérként a kultúra általános dekonjunkturáját látjuk, ami különösen erősen érinti a rétegműfajokat.

„Színtentartásra” törekedtek a debreceni fesztivál szervezői is, s célt úgy tűnik, sikerült elérniük. A legjobb hazai előadókon kívül néhány világsztár jelenlétét ismét élvezheti a várhatóan nagyszámú közönség. Ime a nevek. Július 13.: Pege Aladár, Szabados György, Kaszákó, Balogh Gyula, Horváth Péter. Július 14.: Debreceni dzsesszegyüttes, Pleszán Frigyes, Szabados workshop, Namyslowski, Siger Small Band, Jack DeJohnette, John Abercrombie, Dave Holland, Binder kvartett és John Tchicai. Július 15.: Chris Hinze—Sigi Busch, Peter Lipa, Oregon, E. L. Petrowsky, Lakatos Antal—Toto Blanke, Namyslowski. Július 16.: Füst—Szakcsi duó, Kőszegi PWO, Debreceni Utóhangszeres Együttes, Saturnus, Stanislaw Sojka, Siger Small, Arsenal, Gut-Diviác Jazz Summit, Jávor együttes. Július 17.: Benkő Dixieland Band, Deseő Csaba együttese, Németh János együttese, Jan Garbarek.

A helyszínek: a Művelődési Központ, a Bartók terem, a városi sportszarnok és újdonságként a szabadtéri színpad. A jam session-ok a sportszarnokba kerülnek át, ahol hajnali négyig tartó monstre programok várják az érdeklődőket. A szervezők kedvezményes bérlet kibocsátásával igyekeznek enyhíteni a vékonypénzű dzsesszkedvelők gondjain. — A jegyeket egyébként június 20-tól árusítják.

A dzsessz hazai helyzetét alapjaiban befolyásoló, nagy jelentőségű elvi állásfoglalást tett 1982 tavaszán a Magyar Zeneművészek Szövetsége. A dzsesszt önálló, kreatív művészetnek minősítették, amely független a komoly zenétől és a szórakoztató-populáris muzsikától is. Negyven éve eldöntetlen kérdésre adott ezzel választ a muzikusok szakmai szervezete, s a határozat megnyitotta az utat a gyakorlati változások előtt. Hivatásos koncertrendező irodák híján az Országos Filharmónia vállalta át bizonyos mértékig a dzsesszhangversenyek rendezését, s a hazai dzsesszélet fejlesztéséért legtöbbet tett muzikusok filharmóniai besorolásban részesültek. Hamarosan tisztázódnak a szerzői-jogi problémák is és akkor, mindeme változások következtében, a korábbinál összehasonlíthatatlanul kedvezőbb feltételek között létezhet a dzsessz Magyarországon.

Május 28—29-én Szekszárdon immár harmadikban gyűlt össze tanácskozárs a hazai dzsesszklubok vezetői, irányítói. Jelenleg a klubok alkotják a hazai dzsesszélet bázisát, körülbelül 60-70 működik belőlük az országban. Fenntartóik művelődési intézmények, ifjúsági házak, egyetemek. Mivel alulról jövő, spontán kezdeményezések révén jönnek létre,

Könyvjelző

A Bagolyvár és lakói

Létének huszadik esztendejét nagyon szép, s szűkebb pátriánk lakói számára különösen kedves könyvvel köszöntötte a Móra Kiadó Bölcs bagoly sorozata: a debreceni Kiss Tamás költői szépségű írással, a debreceni Kollégiumról szóló kötetével. A „Bagolyvár”, a tudás otthonának életéről belső rendjéről, a századok múlásával lassan változó szervezeti formájáról valójában ebből a könyvből értesülhet először, érdeemben, az ifjú s idősebb olvasó. Dokumentumok, jegyzőkönyvek, történeti elemzések halmái szólnak a híres iskoláról, a Tiszántúlról, sőt olykor a Dunántúl tehetséges ifjainak tanulólhelyéről: de pontos, tudományos igényű, ugyanakkor népszerűsítő szándékú, olvasmányos stílusú összefoglalás csak a Bagolyvár és lakói tekinthető. Mórész fájdalmasan gyönyörű regénye, a Légy jó mindhalálig az akkor háromszázéves Kollégium újkori történetéről regél: története ott kezdődik, ahol Kiss Tamás meséje véget ér: tehát a Kollégium másodvirágzását ismerhetjük meg általa, a nagy korszakokról Kiss Tamás könyve beszél.

A könyv az iskola életrajzát a kezdetektől indítja, a középkortól: amidőn a kis iskolából kollégium, tehát bentlakásos iskola lett, amikor az oktató barátokat „reformált hitű papok, iskolamesterek váltották fel”. A debreceni Kollégium mindenkor a szegények iskolája volt: a szerző fontosnak tartja erre a sajátosságra felhívni az olvasók figyelmét, hiszen általa a Kollégium egyik legjellemzőbb tulajdonságára látta: Debrecen hajdanában éppen az értékek iránti fogékony-ságával nyitottságával, a szellem pártatlan megbecsülésével tűnt ki a kollégiumtartó városok közül. A kérdés, melyet a Csokonai-monográfus, Julow Viktor tett föl, hogy tudniillik: Debrecen ellenében, vagy Debrecen hatására lett, lehetett Csokonai azzá, amivé lett, már csak a XVIII. század végét elemelve vethető föl: akkorra a Kollégium, s a város szelleme alapvetően megváltozott. Kiss Tamás ezt is, s a fénykort is bemutatja olvasóinak. Az életrajz így tulajdonképpen a Kollégium szellemiségének alakulásával, változásával is azonos.

A „szegények iskolája” nemcsak oktatási rendjének hallatlan demokratizmusával (egyforma megítélés alá esett a jobbgyűfi és a nemesi származék — a tehetség mértéke volt a döntő), hanem közösségi rendjének ma már szinte hihetetlen demokratizmusával is kivívhatja csodálatunkat. Önkormányzati rendszerét, a Hollandiából, Svájcól, Angliából átvett protestáns iskolai mintát a mai tanulóifjúság ésszel föl nem foghatja: a jelenbeli diákokormányszati formák, a többnyire egyetlen napra vo-

natkozó, tréfás öngazgatás jellemzői kisdéd játékok az ezerhatszáz évek debreceni kollégiumának szabadsága, önállósága mellett. „A cétusban a diákságé volt a vezető szerep, a tanárok egészen háttérben éltek. Az ifjúság évenként titkos szavazattal elnököt választott magának, az utolsó évekűek közül. Ez az öregdiák, a senior intézte helyettesével, kontraskribával a kollégium anyagi, erkölcsi és tanulmányi ügyeit. Melléjük választott tizenkét esküdtiák alkotta az iskola tanácsát és törvényszékét. Professzor ebben csak tanúként foglalt helyet, ítélethozatalban nem vehetett részt.” Előfordult, hogy a jogtalanul ítékezni akaró professzort maga I. Rákóczi György, a fejedelem bocsátotta el az állásából! Persze ennek az elképesztő szabadságnak komoly ára, feltétele volt: a kötele-ségek következtetésen szigorú betartása, s egyáltalán a tanulás, a felemelkedés sokak számára egyetlen lehetőségének komolyan vétele, például oktatói, nevelői szigor és puritánság, a diákok jogainak ugyancsak következetes tiszteletben tartása: — a ma iskolában aligha léteznek a diák-szabadság eme feltételei. A szerző gazdag példanyaggal bizonyítja az oktatás korszerűségének, európai színvonalának vonásait is: professzorok portréit, híres tudós tanárok viselt dolgait olvashatjuk. S képet kapunk a város és iskolája szoros, egymást segítő kapcsolatáról is: a kollégiumnak az amszterdami mellett Európában másodikként alakult tűzoltó-egyesülete, amelynek a többnyire fából építkező településen óriási jelentősége volt, s nem egyszer mentették meg a „nagybotos diákok” Debrecen városát a tűz pusztításától. Történeteket, erre vonatkozókat, sokat kínál a könyv. S kínál a legációkról, az önellátás feltételét megte-mert, kötelező ajándékgyűjtési utakról, a külföldi tanulóalkalmakról és könyvvásárlásokról, a diákélet nemesítő, ám olykor a lelket sebzó szigoráról. S kínál, Gyulai Líviusz keze nyomán, igen szép rajzokat, illusztrációkat: a diákviselétről, a tűzoltás szerszámairól, oktatási eszközökről, a kollégium épületéről, régebbi és újabbkori állapotáról.

S mindezeket túl e sorozat életképességét, hasznosságát, jó színvonalát is bizonyítja Kiss Tamás jubilans kötete: amely feltehetően ugyanakkora siker lesz, vagy siker máris, mint a Bölcs bagoly korábbi kötetei, s közöttük például az ugyancsak „Kiss Tamást szerzőjének valló, a Hortobágyról, a pusztáról írott könyvecske.

Cs. Nagy Ibolya

létük ki van szolgáltatva a vezetők ambícióinak, felkészültségének és a fenntartók szándékainak. Az amatőr jelleg dominál tehát bennük, amely mindig magán viseli az esetlegesség bélyegét. Úgy tetszik, most hullámvölgyben van a klubmozgalom: szinte mindenütt anyagi nehézségekkel küzdenek, a legfontosabb teendőjük éppen ezért a még fel nem tárt támogatási formák kihasználása, az együttműködés fokozása.

Az elmúlt hét végén jó példáját mutatta a dzsesszben rejlő közösségi lehetőségek kihasználásának a Baranya megyei KISZ-bizottság, művelődési központ és a pécsi ifjúsági ház: szakmai tábor szerveztek dzsesszkedvelők részére Sikondán. A kellemes környezetben az ország minden részéből érkező érdeklődők öt szekcióban ismerkedtek a dzsessz történetével, stílusával, és jeles hazai előadók muzsikáját élvezhették a zárókoncerten. Jó hangulata volt a tábornak, híven a dzsessz lényegéhez, amely a megértést, a kommunikációt és a szeretetet szorgalmazza az emberek között. A szervezők rendszeressé akarják tenni a sikeresnek bizonyult akciót: jövőre valószínűleg egyhetesre bővítve a most háromnapos találkozót.

A nagy dzsesszmagazinok évről évre közlése az olvasók szavazatai alapján összeírt népszerűségi listákat. Szerényebb körülmények között ilyesmire vállalkozik egy ideje a székesfehérvári klub is: havonta megjelenő stencilezett információk kiadványának legutóbbi számában olvashatjuk a szavazás eredményét. Kik is a legnépszerűbb hazai muzikusok az egyes hangszereken? Trombita: Zoltán Béla; pozán: Nagy Iván, szaxofonok: Lakatos Antal, klarinét: Molnár Gyula, egyéb fafúvók: Grencsó István, nagybőgő: Pege Aladár, dob: Kőszegi Imre, ütőhangszerek: Beamter Jenő, ének: Bontovics Kati, zongora: Szabados György, gitár: Szabó Sándor, egyéb hangszerek: Deseő Csaba, együttes: Molnár Dixieland Band. Azért jó, ha tudjuk: a népszerűség nem mindig azonos az értékkel.

Második évfolyamába lépett az első hazai dzsesszújság, a Magyar Zeneművészek Szövetsége gondozásában évente háromszor megjelenő Jazz. A Gonda János szerkesztette lap 24 oldalon elemzéseket, interjúkat, híreket közöl a hazai dzsesszélet eseményeiről, muzikusairól. Az egyelőre zeneműboltokban kapható kiadvány a tervek szerint hamarosan nagyobb példányban, postai forgalomban kerül az olvasókhoz.

Fesztivállal kezdtük, zárjuk is hát ahhoz kapcsolódó hírről dzsesszkörképünket. A debreceni dzsessznapok kezdetére jelenik meg egy új magyar könyv: Turi Gábor Azt mondom: jazz című interjúkötetében 19 magyar muzikus-sal folytat izgalmas beszélgetéseket. Ez az első könyv hazánkban, amely kifejezetten a magyar dzsessz történetével és jelenével foglalkozik, átfogó igényű. Megjelentetésével a Zeneműkiadó hiányt pótol és remélhetőleg lehetőséget kínál újabb dzsessztémájú köteteknek is.

T. G.